

La modalité épistémique en Basque

GERD JENDRASCHEK

Muenchen: Lincom Europa, 2003, viii + 100 or.

Aspalditik aztertu izan da modalitatea hizkuntzalaritzan. Azter eremu zabalaz izaki, ikuspegi askotatik heldu diote aztertzaileek, eta egun ere ezin esan erabat zedarrituta dagoenik. Ez datoz bat guztiak modalitatea definitzerakoan. Horixe zioen Lyonsek (1977, 335 or.), ez zegoela adostasunik hizkuntzalari eta logikarien artean eredu zehatz bat ezartzeko teorikoki koherentea eta enpirikoki arrakastatsua dena modalitateari dagokiona. Eta gauza bera zioen Narrogek (2005, 165, 189 or.) hogeita hamar urte eskas beranduago, ez da goela beste gramatika kategoriarik hain definizio anitzak eta hainbeste fenomeno dituen. Eta gaineratzen du ezin dela eman modalitatearen definizio simple egokirik, baina definizio batzuek hobeto betetzen dutela euren funtzioa besteek baino. Nolanahi dela, aldeak alde, ikuspegi bat nagusitu da orain arte. Horren arabera, hiztunak berak esandako proposizioaren gainean duen jarrera adierazten du modalitateak; irizpide semantikoari helduta.

Egile gehienek aipatzen duten bezala, logika modalean du jatorria modalitateak. Lyonsek (1977, 328-329 or.) dioenez, beharrarekin eta posibilitatearekin du zerikusia tradizioko logika modalean, proposizioaren egiarekin (falsutasunarekin) dago lotuta. Modalitate aletikoa deitzen zaio (beharrezkoa eta beharrezko ez denarekin eta posible dena eta ezin denarekin lotua). Hizkuntza naturalean, ordea, zeregin gutxi du modalitate mota horrek. Eguneroko testuinguruetan, epistemikoa edo deontikoa izan ohi da modalitatea. Epistemikoa ezagutzarekin lotua da, posibilitatearekin eta beharrarekin (adib. *Baliteke Urtzi bihar etortzea*), deontikoa obligazio edo betebeharrarekin lotua (adib. *Langileak lan egin beharra dauka*). Eta batik bat bi modalitate horiek aztertzen dira, hain zuzen, hizkuntzalaritzan.

Bide asko dago modalitatea adierazteko hizkuntzan: modua, aditz modalak, adberbio modalak, adjektibo modalak, partikula modalak... (Lyons 1977, 331 or.). Eta hizkuntza bakoitzak bere tresnak ditu, gainera. Hori dela eta,

asko aldatzen da aztermodua ikertzaile bakoitzak zer aztertzen duen, eta zein ikuspegitatik. Hainbat hizkuntzaren gainean egin dira azterketak. Euskara, ordea, ez da gehiegi aztertu modalitateari dagokionez. Biltze lana egin da gehienbat, deskripzioa. Baina, ondoren, ez da horren gaineko azalpen teorikorik eman. Ekarpen garrantzitsua egin du Jendraschek alemaniarrek, dudarik gabe. Euskarak modalitatea adierazteko dituen bideak aztertzen ditu; modalitate epistemikoa, zehazki. Horixe da liburuaren mamia. Gainerakoa aztergai hori kokatzeko egiten duen saiakera dela esango nuke. Tesia ere gai bertsuaren inguruan egin da (*Les notions modales de possibilité et de capacité en basque. Morphologie, syntaxe, sémantique, variations diachronique et sociolinguistique*, 2004), Andrée Borillo zuzendari zuela eta Mixel Aurnague doktore eta iker-tzaile baxenabartarra aholku-emaile.

Sei kapitulu labur eta ondorioak ditu lanak, eta, tartean, hainbat taula, eskema eta irudi. Kapituluaz kapituluko erreposoa egingo dut; tartean, hainbat punturen gaineko nire ikuspegia ematera ausartuz.

Lehenengo kapituluan, sarreran, lanaren metodologia eta egitura, ikerketa gaia eta erabilitako adibideen jatorria aurkezten du; hurrenez hurren, hiru puntutan. Lehenengoan, lanaren egitura azaldu ondoan, argitzen du ikuspegi tipologiko konparatibotik egin duela azterketa. Bigarrenean, lanaren helburua bikoitza dela dio. Batetik, euskarak modalitate epistemikoa adierazteko dituen bideak bildu eta osagarritasun funtzionala azaltzea. Bestetik, hurbiltze zabalagoan kokatzea. Erakutsi nahi du beste eremu batzuekin elkarrekin duen eremu funtzionala dela epistemikoa. Ondoren, ikerketaren egoera nolakoa den azaltzen du, labur-labur: noiz hasi ziren aztertzen eta zein den egungo egoera. Horretaz aritzeko, ordea, ebidentzialitateari lotzen zaio bete-betean, inolako azalpenik eman gabe; nahiz eta aurretik modalitate epistemikoari buruz arituko dela esan (behin baino gehiagotan egiten du gauza bera). Azkenik, erabilitako adibideak nondik jasoak diren esaten digu. Ebidentzialitatea ere eztabaidagai da azken urte hauetako literaturan, batez ere bere izaerari dagokionez, kategoria beregaina ote den edo modalitate epistemikoaren baitakoa. De Haanen (2001, 3 or.) azalpena hartuko dut argigarri gisa, hiztunak bere adierazpenarentzat daukan ebidentzia iturria dela dio ebidentzialitatea. Hiztunak duen informazio iturria bere adierazpenaren gainean. Zuzena (hiztunak bizi izandakoa) nahiz zeharkakoa (inferentziala edo *quotative*) izan daitekeela dio.

Bigarren kapituluan, modalitate epistemikoaren koadro teorikoa du hizpide, lau puntutan banatuta. Lehenengoan, modalitateari heldu aurretik, adierazten du nola islatzen den ebidentzialitatea hainbat hizkuntzatan. Modalitatearen azpi-eremuetako bati bakarrik (baliozkotzekoa da bestea) egiten dio erreferentzia hemen ere, horretarako arrazoirik eman gabe. Tipologikoki oso desberdinak diren hizkuntzek dute ebidentzialitatea. Honako hauek ditu aipagai: amerindiar hizkuntzak (tuyuca, jaqia), hizkuntza indoeuroparrak (al-

baniera, armeniera, bulgariera, mazedoniera, eta persiera), hizkuntza altaitarrak (turkiera, esaterako), hizkuntza finougriarrak (laponiera, georgiera...), hizkuntza tibetobirmaniarak, australiar hizkuntzak, koreera eta frantsesa. Sistema edo markatzaile ebidentzialak dituzte horiek. Batzuek ebidentzialitate konplexuagoa dute beste batzuek baino. Esaterako, tuyucan, nahitaezkoa da adieraztea, morfologikoki, esatariak nola lortu duen igortzen ari den ezagutzatza. Beste hainbat hizkuntzatan, ordea, horien artean mendebaldeko komunitate handietakoetan, baztertuta dagoela dio kontzeptu hori.

Hurrengo puntuan, modalitatea du hizpide. Garrantzitsua iruditzen zait, gauzak argitzeko. Gogoratzen du bide asko dagoela modalitatea adierazteko hizkuntzatan: flexio kategoriak, esaldi adberbioak, aditz modalak eta horien baliokideak, sintaxia eta entonazioa. Logika modalean duela jatorria dio, beharrezkoa eta aukerakoa denari lotuta. Modalitate deontikoa eta epistemikoa, besteak beste, bereizten zituen tradizionalki eta ditu egun logika modalak, eta berehala erabili zen modalitatea hizkuntza deskribatzeko. Hori bai, definizioa eta terminologia egokituta. Gaineratzen du denbora eta aspektua gramatikalizatuta daudela hizkuntzan (denborazkotasuna eta aspektualitatea), modalitatea ez bezala. Moduek badute zeregina modalitatean, alabaina ez dute hain lotura estua; modalitatearen eremu handia adierazteko bideetako bat besterik ez da. Hiztunak bere esaldiaren aurrean duen jarrera mota adierazten duela dio modalitateak.

Jarraian, beste tarte bat egiten dio ebidentzialitateari, argibiderik eman gabe oraingoan ere. Terminologia eta definizioak lantzen ditu, batetik; eta inferentziak, bestetik. Termino desberdin ugari dagoela dio gauza berari buruz (ebidentzialitatea) hitz egiteko. Frantsesean jartzen du arreta, batik bat. *Évidentialité* erabiltzen dela dio, ingeleseko *evidentiality*ren kalko gisa. Definizioari helduta, bi eratakoak aipatzen ditu: estua eta zabala. Estuaren arabera, esatariak esandakoa nola jaso duen adierazteko eta distantzia maila desberdinak adierazteko dituen bide morfologikoak, lexikoak eta bestelakoak izendatzen ditu ebidentzialitateak; ezagutzaren iturria adierazten du. Definizio zabalak, berriz, epistemikoaren eremu guztia hartzen du. Definizio estuari lotzen zaio Jendraschek. Inferentziei dagokienez, berriz, aipatzen du zeregin garrantzitsua dutela ebidentzialitatean. Markatzaile ebidentzialen bidez adierazten diren inferentziak, gehienetan, abdukzioak izaten direla dio, nahiz eta dedukzioak eta indukzioak ere izan daitezkeen.

Argibide horiek eman ostean, modalitatearen azpi-eremuak bereiztera jotzen du, eztabaida bat agerian utziz: nola sartu modalitate desberdinak eredu koherente batean? Eta zein lotura sinkroniko eta diakroniko dituzte euren artean? Modalitate epistemikoan eta ez-epistemikoan banatzen du modalitatea. Eta horietako bakoitza beste bi azpiataletan, era berean: epistemikoa, ebidentzial eta baliozkotzekoan; ez-epistemikoa, esatari eta egilearenean. Epistemikoan jartzen du arreta guztia, ez-epistemikoa alde batera utzita. Esatariak esal-

diaren baliozkotasunaren gainean egiten duen epaitzea edo baliozkotzea adierazten du modalitate epistemikoak. Ebidentzian, informazioa nola eskuratu duen adierazten dio esatariak bere solaskideari. Baliozkotzekoan, berriz, seinaleen sinesgarritasuna interpretatzen du esatariak berak, eta bere diskurtsoa egia izateko probabilitateari lotutako epaitzera jotzen du. Markatzaile epistemiko bat erabat ebidentziala edo oinarrian ebidentziala izan daitekeela dio. Lehenengo kasuan, esatariak ez du jarrerarik adierazten; bigarrenean, bai. Eta gaineratzen du zaila dela askotan bi adierazpenak bereiztea, eta zilegi dela segida edo *continuum* bat atzematea, esatariaren inplikazioa neurritzat hartuta. Azken batean, marka epistemiko guztiek ondorio berera garamatzatela dio: esatariak gauza batera bideratzen du hartzailearen arreta, ez dago ziurtatuta berak igortzen duen informazioaren baliozkotasuna.

Hiru gauza aipatu nahi ditut kapitulu hau dela eta. Batetik, iruditzen zait ez dela oso argia haren egitura. Bitan tartekatzen du ebidentzialitatea modalitate epistemikoa orokorrean azaltzen ari dela, baina bukaerara arte ez du esaten nola banatzen den modalitatea, eta horren baitan modalitate epistemikoa. Esango nuke, nolabait, atzekoz aurrera antolatzen duela. Ez al litzateke egokiagoa lehenbizi modalitatea zer den eta nola dagoen banatuta esatea, eta hortik pixkanaka beheraka joanez azpi-eremu bati lotzea?

Bestetik, modalitatearen azpimultzoak egin eta epistemikoaz aritzerakoan, hori ere sailkatuta, ez du esaten norik egiten duen banaketa hori. Ezaguna da banaketa; Palmerrek (1986) egina, alegia. Halere, terminoak aldatzen ditu: Palmerrek *judgements* eta *evidentials* darabiltza; Jendraschekek, berriz, *validationnelle* eta *évidentielle*. Nahiz eta erreferentzia bibliografikoetan badakarren haren erreferentzia, ez du aipatzen testuan. Eta gaude saiakeran zehar behin baino gehiagotan gertatzen dela hori. Askotan ez du argitzen norenak diren dakartzan ideiak; eta, hortaz, ez da garbi geratzen bereak diren edo beste batenak. Batzuetan, aipatu berri dudak kasu horretan, esaterako, jakina da norena den. Baina ez legoke gaizki erreferentzia ekartzea.

Azkenik, ez du azaleratzen modalitatearen eta ebidentzialitatearen arteko auzia. Modalitate epistemikoaren baitan sartzen du ebidentzialitatea, zuzenean, bestelako eztabaidarik gabe; ildo horretako aztertzaileei jarraiki. Aitzitik, ez datoz horrekin bat gaur egungo beste teoria batzuk. De Haan (1999) eta Aikhenvaldek (2003), besteak beste, aparteko kategoriatzat dute ebidentzialitatea; modalitatetik bereizia. Bitariko ikuspegiak daude, beraz.

Hirugarren kapituluari, euskarari heldu, eta haren ezaugarri orokorrak aurkezten ditu, oso azaletik bada ere. Lagungarri gerta dakioke euskara eza gutzen ez duenari, hurrengo kapitulua hobeto ulertzeko. Hasieran, hiztunen, jatorriaren eta euskalkien gaineko zertzeladatxo batzuk damaizkigu. Eta, segidan, gramatikara jotzen du bete-betean; fonologia, morfologia eta sintaxiaren gaineko ezaugarri batzuk aipatuz. Fonologian, bokal eta kontsonanteen sailkapena dakar. Morfologiaren baitan, berriz, izen morfologia (kasuak) eta

aditz morfologia (aditz-jokoa, aditzaren aurreko partikulak eta menderakuntza). Izen aldaketa bat sumatu dut partikulei dagokienez. «Partikula epistemiko-diskurtsiboak» deitzen die *omen, bide...* partikulei; orain artean euskarazko partikulak hizpide izan dituzten beste aztertzaleek ez bezala. «Partikula modal» deitzen diete horiek. Jendraschekek, berriz, *ahal, behar* gisakoei deitzen die «partikula modal». Horrez gain, aditz morfologiaren baitan dakar menderakuntza, sintaxian behar duenean. Hasieran, «morfologia eta sintaxia» izen-datzen du atala. Haatik, ondoren, izen morfologia eta aditz morfologia aipatzen ditu; sintaxia ez, ordea. Pentsatzekoa da nahastu eta bestearen azpian sartuko zuela, sintaxiarentzat atal berezi bat egin beharrean.

Laugarren kapitulua dugu lanaren muina, eta atalik luzeena. Euskarak modalitate epistemikoa adierazteko dituen bide nagusiak biltzen ditu, bakoitzaren esanahia adieraziz. Garrantzitsu deritzot, orain arte inor gutxik egin baitu halako lanik euskarazko modalitatearen gainean. Egin dituzten lanak egitura jakin bat edo bestea aztertzera mugatu dira, normalean; dela aditz modalak azaltzera, dela partikulak aipatzera... Jendraschekek, ordea, ikuspegi zabalagoa damaigu. Hainbat egitura bildu ditu batean, eta azalpen teorikoa ematen digu, gainera; nahiz eta motxean izan.

Lau multzotan banatzen ditu euskarazko egitura epistemikoak, balioaren arabera: (1) iritzia, (2) ziurtasuna, ustea edo posibilitatea, (3) itxura eta (4) aipamenezkoa. Eta bakoitzean sartzen diren egitura motak dakartza. Iritzian, menderakuntza (*uste (izan)*), adberbioak (*nik uste, ustez, ene/nire ustez/iritziz//ustean/iritzian, litekeena* predikatua, *-entzat* kasua eta *-en arabera* postposizioa) eta aditz morfologia (*-la/-nik, -lakoan, delako (uste)an (egon)*). Ziurtasuna, ustea eta posibilitatea adierazteko hiru bide biltzen ditu. Batetik, adberbioak: ziurtasuna adierazten dutenak (*ziur aski*¹, adibidez) eta posibilitatea adierazten dutenak (*beharbada, aqian*). Bestetik, partikulak: *ote*, ustea edo supozioa adierazten duena. Eta, azkenik, aditz morfologia: geroaldia (uste, supozioa edo ziurtasunik eza adieraziz) eta aditz-joko potentziala², adierazteko esatariak ez duela ziurtasunik proposizioaren edukiaren gainean (*dateke, duke, daiteke...*). Hiru egitura aipatzen ditu itxuraren balioa adierazteko ere. Hasteko, menderakuntza (*iruditu, eman*). Jarraian, adberbioak: *irudi* aditzetik eratorritako adberbioak eta *antza* eta *itxura* gisako izenetatik nahiz *ageri* adjektibotik eratorritako adberbio adierazpenak (instrumentalean eta inesiboan, normalean). Azkenik, partikulak: *bide*, seinale edo zantzuren bat badela auresuposatzen du; eta ebidentzialitatearekin lotzen du, ondorioz. Zaila dela sailkatzea dio. Bukatzeko, aipamenezkoa dakar, eta menderakuntza, adberbioak eta partikulak biltzen ditu. Menderakuntzan, *adierazi, esan/erran, azaldu* gisako komunikazio

¹ Ez zait iruditzen erabateko ziurtasuna adierazten duenik, baizik eta zalantza edo ziurgabetasuna. Nahiz eta egia den mailak daudela ziurgabetasunean, eta *ziur aski* gertuago dagoela ziurtasunetik beste batzuk baino.

² Oin ohar batean argitzen du *-kedun* formei deitzen diela berak «potenzial».

aditzak; adberbioetan, *-en arabera* postposizioa, iturria aipatzeko; eta, partikuletan, *omen*, esandakoa beste batek kontatua dela adierazteko.

Pare bat aipamen egin nahiko nituzke euskarazko egitura horien gainean. Batetik, *-kedun* formei ematen die garrantzia Jendraschekek. Baina ez zait iruditzen guztiek balio dutenik modalitate epistemikoa adierazteko. Ahalerako *-kedun* formek posibilitatea edo gaitasuna adierazten dute, eta nago ez direla oso egokiak probabilitatearen balio epistemikoa adierazteko. Saiogileak dakarren honako adibide hori, esaterako, «Agian Donostian informazio gehiago egon daiteke», egokiagoa litzateke beste era honetan, modalitate epistemikoa adierazteko: «Baliteke Donostian informazio gehiago egotea»³.

Bestetik, ez nator guztiz bat *omen* partikulari buruz dioenarekin. Lehenengo aztertzailea da balio ebidentzialarekin hain garbi lotzen duena, zalantzarekin lotu izan baitute gehienek orain artean. Haatik, dio ez duela guztiz aipamenezko balioa, baizik eta ez egiaztatzea inplikatzeko duela haren erabilerak; eta, ondorioz, esatariaren zalantza. Aitzitik, iruditzen zait, esandakoa beste baten hitzak direla adieraztea dela *omenen* esanahi semantikoa, eta gero datorrela horrekin bat egitea edo ukatzea; testuinguruan.

Partikula horixe dut aztergai nire lanean, eta sakonago aztertzei aukera izan dut. Hiztegiak, gramatikak, artikuluak... arakatuta ikusi dut zalantzarekin lotu izan dutela *omen* orain arte. Balioari dagokionez, auzo erdaretako itzulpena ematera mugatzen dira horietako asko, eta balioaren gaineko zertzeladatorren bat ematen dute besteetan (gainerakoan, sintaxian jartzen dute arreta). Bil dutako corpuseko adibideak aztertu ondoan, ordea, ohartu naiz orain arte esandakoek ez dutela *omenen* erabilera guztien berri ematen. Ikusi dut ez duela zalantza adierazten beti, balio positiboa du hainbatetan; eta erabat ukatzen du beste zenbaitetan. Pare bat adibide ekarriko ditut horren erakusgarri:

«Diplomaziarekin eta nazioarteko erakundeekin fidatu beharra da-goela dio Fukuyamak bere liburu berrian, baina Nazio Batuen Erakundea ez *omen* da fidagarria. *Ados*.» (*Berria* 2006-03-11, 5 or.)

Bat egiten du esandakoarekin hiztunak esplizituki, ez du zalantzarik adierazten. Honako beste honetan, berriz, erabat ukatzen du, esplizituki:

«Estiloa aldatu *omen* du Van Morrisonek lan honetan. *Ez nago ados*.» (*Berria* 2006-03-09, 41 or.)

Horiek horrela, beste ikuspegi bat proposatuko nuke: esandakoa beste batek esana dela adierazten du hiztunak *omen* erabiliz, beste iturri batetik ekarria dela, ez dela berea. Horixe litzateke *omenen* beti-bateko balioa, haren esanahi

³ Halaxe diote Euskaldunon Egunkariaren *Estilo Liburuan* (2001, 72 or.) ere.

semantikoa. Ahots desberdinak sartzen dira jokoan: *omen* ekarri duen hiztunarena, batetik; eta iturriarena, bestetik, jatorrian *omenen* pean datorren edukia esan duenarena. Ondoren, pragmatikaren laguntzaz jakingo dugu zein bide hartzen duen. Hitztunak onartu edo ukatu egingo du eduki hori testuinguruan, nahiz bere horretan utzi. Beraz, zintzilik geratzen da *omenen* baitako edukia, suspentsoan. Eta pragmatikara jo beharra dago balio horiek ebazteko, ez dira *omenen* esanahi semantikoaren parte. Hizkuntz testuinguruaren bidez (kotestua nahiz diskurtso osoa) edo hizkuntzaz kanpoko testuinguruaren bidez atera ahal izango dugu edo jakingo zein bide hartzen duen.

Iruditzen zait horregatik lotu izan dela zalantzarekin, ez baita argitzen zein balio duen, positiboa / negatiboa. Egiaztatzea falta da. Gero jakingo da, testuinguruan. Hitztunak, normalean, itxi egiten du egoera hori, nolabait bukatu; alde batera edo bestera jo. Nahiz eta zenbaitetan bere horretan uzten duen. Uste dut erabilera horren ondorio dela zalantza, zintzilik uzte horretatik eratorria, baina ez *omenen* beraren esanahia. Ikusi dugu goiko adibideetan garbi egiten duela positiboranzko / negatiboranzkoa bidea. Horregatik, *omeni* orain arte eman izan dioten esanahia berrikusi beharra sumatzen dut.

Hel diezaiodan berriro hariari. Laugarren atala bukatzeko, hiru puntu lantzen ditu ondorioetan. Hasteko, esatariaren konpromisoa. Segidan, taula batean biltzen ditu euskarak modalitate epistemikoa adierazteko dituen egiturak, gramatika izaera eta balioa kontuan hartuta. Eta azpimarratzen du indikatibo potentziala eta partikula epistemikoak direla horietatik euskararen bereizgarriak. Bukatzeko, potentzialaren azpi-eremuak hartzen ditu hizpide, atal bat eskainiz. *-ke* atzizkiaren funtzioak dakartza, modalitatearen eta denborazkotasunaren arteko loturaren adierazgarri gisa. *-kedun* formek balio epistemikoa adierazten dute, beste batzuen artean.

Frantseseko modalitate epistemikoari eskaintzen dio bosgarren kapitulu. Lehenengo puntuan, egiturak dakartza. Hasteko, denbora markatzaileak: lehenaldi konposatua, geroaldia eta baldintza. Harridura adierazteko, suposizioak egiteko eta une horretan baieztatu ezin diren gertaerak kontatzeko erabiltzen dira; hurrenez hurren. Jarraian, markatzaile modalak dakartza: *devoir* (funtsean ebidentziala) eta *pouvoir* (inferentzietan oinarritutako ondorioa aurkezten du, baina horri lehenetasunik eman gabe). Segidan, denborazko, modal eta ebidentzialen arteko erlazioak ditu mintzagai. Hurrena, egitura inperstonalak (*il semble que*, *on dirait que* eta *il paraît que*), funtzio ebidentziala dutenak. Eta bukatzeko, beste egitura batzuk: adberbio adierazpenak eta aditz osoak. Bigarren puntuan, ebidentziala eta baliozkotzekoa dakartza. Hasieran, bien arteko lotura eta aldea aipatzen ditu. Bietan ziurra, egiaztatua edo egiaztagarria da mezua, gutxiago edo gehiago. Aldea da ebidentzialak ez duela subjektibizatzen; baliozkotzekoak, berriz, esataria sartzen du jokoan. Mailakatzea egiten du batetik bestera, eta egiturak eskala horretan kokatu. Jarraian, bien artean lotura pragmatikoak daudela adierazten du, inplikazio

pragmatikoak. Azkenik, bi eremuak bat etortzea du hizpide: ziurtasun neurria zenbat eta handiagoa izan, orduan eta gehiago egiten dute bat bi eremuek. Zenbat eta gehiago izan iturriak, orduan eta joera handiagoa dago ziur egoteko esandako horren gainean.

Azkeneko kapituluan, eremu epistemikoak beste eremu batzuekin dituen loturak ditu hizpide, ikuspegi tipologikotik. Baina hemen ere ebidentzialitate lerratzten da, batik bat; argitasunik eman gabe. Lehenbiziko puntuan dio, aurreko kapituluetan euskarako eta frantseseko modalitatea aztertu ondoan, ikusten dela lotura dagoela aspektuaren, egile modalitatearen eta epistemikoaren artean. Hurrengoan, ebidentzialen egituraren ezaugarriez arituko dela dio. Hasieran, ebidentzialitateak beste eremu batzuekin dituen erlazioei heltzen die, baina jarraian, epistemikora egiten du jauzi, azalpenik eman gabe. Ondoren, berriro ere ebidentzialitatea hizpide hartu, eta kategoria ebidentzialen sailkapena egiten du, haren baitan ere azpi-eremuak daudela esanez.

Hirugarren puntuan, denborazko eta aspektuzko ikuspegiaren eta modalen arteko lotura du aztergai. Dio askotan zaila dela oso hirurak bereiztea. Lau adibide ematen ditu horren erakusgarri. 1. Orainaldiaren eta lehenaldiaren arteko bereizketa ez da guztiz denborazkoa, baizik eta modala. 2. Denborazkoak eta ebidentzialak antzekotasunak dituzte funtzioan. 3. Geroaldiak funtzio modalak ditu hizkuntza askotan (espainieraz eta euskaraz, esate baterako). 4. Deontikoak eta baldintzak erlazioa dute aipamenezkoan. 5. Geroaldiaren eta lehenaldiko laguntzailearen konbinazioak interpretazio desberdinak ditu euskaraz, geroalditik epistemikora. Etsenplu horiei gehitzen die hizkuntza batzuek lehenaldiko egiturak darabilatzatela ebidentzialitatea adierazteko; beste batzuek, beriz, geroaldikoak. Seigarren kapitulua bukatzeko, gertaera baten denborazko egitura eta egitura modala ditu mintzagai. Lehenbizikoan, erreferentzia egoera eta enuntziatio egoera bereizten ditu, eta, bigarreanean, modalitatearen azpi-eremuak eta egile modalitatearen egitura.

Ondorioetan, gauza bat utzi nahi du argi: lotura garbia dago modalitate epistemikoaren eta inguruko eremuen artean. Horren harira, denborazkoaren eta modalitate epistemikoaren artekoan jartzen du arreta. Forma ebidentzialen erabilera eta jatorria gertaera baten denboraren egiturari daudela lotuta dio, denbora ezaugarriak eta ezaugarri modalak bat etortzeak hizkuntzalari asko harritu edo nahastu egin duela gaineratuz. Ebidentziala eta baliozkotzekoa bereiz har daitezke, baina badituzte antzekotasunak; eta modalitate epistemikoan biltzen dira biak, haren ustez. Euskaraz, esaterako, ahula dela bien arteko muga dio. Eta gauza bera gertatzen dela denbora eta modalitatearen artean ere. Nahiz eta bereizita har daitezkeen, askotan elkarrekintzan ari dira. Euskarazko eta frantseseko modalitatea aztertuta, ekarpena egin nahi izan dio denboraren eta modalitate epistemikoaren arteko harreman hori aztertzeari.

Saiakera garrantzitsua iruditu zait Jendraschekena, egin dizkiodan kritikak gorabehera. Eskertzekoa da kanpoko den batek lan hori hartzea; lehenbizi euskara ikastekoa, eta, ondoren, horren gaineko azterketa egitekoa. Nahiz eta ez dudan zalantzarik gustura arituko zela egitekoan, haren gogoia ezagututa. Baliagarri suertatuko zait, gainera, nire aztergaiari sakontzeko. Mila esker, Gerd.

*Larraitz Zubeldia**

EHUko Hizkuntzalaritza eta
Euskal Ikasketak Saila eta ILCLI

Bibliografia erreferentziak

- AIKHENVALD, A.Y. (2003): «Evidentiality in tipological perspective». In A.Y. Aikhenvald & R.M.W. Dixon (arg.) *Studies in evidentiality. Typological studies in language language* (vol. 54), Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 33-62 or.
- DE HAAN, F. (1999): «Evidentiality and epistemic modality: Setting boundaries». *Southwest Journal of Linguistics* 18, 83-101 or.
- DE HAAN, F. (2001): «The relation between modality and evidentiality». In R. Müller & M. Reis (arg.) *Modalität und Modalverben im Deutschen*. Linguistische Berichte, Sonderheft 9. Hamburg: H. Buske.
- EUSKALDUNON EGUNKARIA (2001): *Estilo Liburua*. Andoain: Egunkaria S.A.
- LYONS, J. (1977): *Semantics*. Vols. I/II. Cambridge: Cambridge University Press.
- NARROG, H. (2005): «On defining modality again». *Language Sciences* 27, 165-192 or.
- PALMER, F.R. (1986): *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.

* Eusko Jaurlaritzaren doktoradutza aurreko beka baten laguntzaz egindakoa da lan hau. Eskerak eman nahi dizkiot Kepa Kortari, egindako zuzenketengatik eta emandako aholkuengatik.